

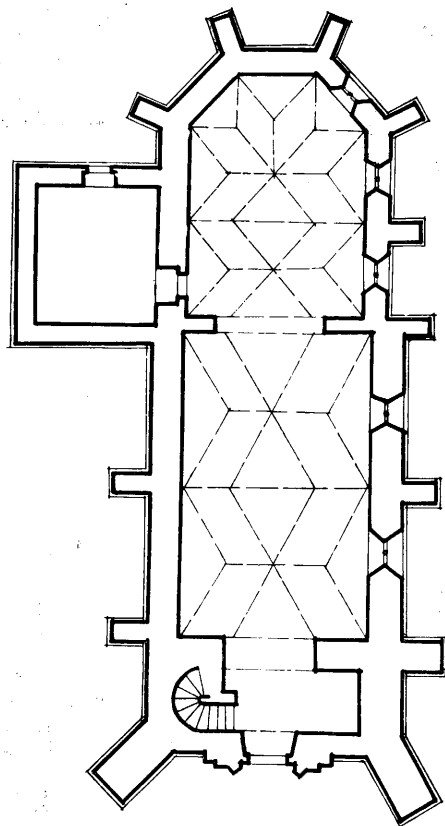
Későgótikus építészeti emlékek a Balatonfelvidéken

Az utóbbi években a Balaton környékén végzett műemlék-helyreállítási munkák különösképpen gazdag eredményűek voltak. A tágabb értelemben vett északi parton, a Várpalotától Zalavárig húzódó hegyvidéken országos viszonylatban is feltűnően sok középkori építészeti emléket találunk. Épségben, majdnem érintetlen állapotban állanak itt román és gótikus templomok, mellettük pedig várak, kolostorok és kis falusi templomok romjai, szinte minden község határában egy-kettő. Kutatásuk, feltárásuk és védelmük évről évre nagyobb ütemben és módszeresebben folyik. A munkát a területileg illetékes múzeumokkal karöltve az Országos Műemléki Felügyelőség végzi.

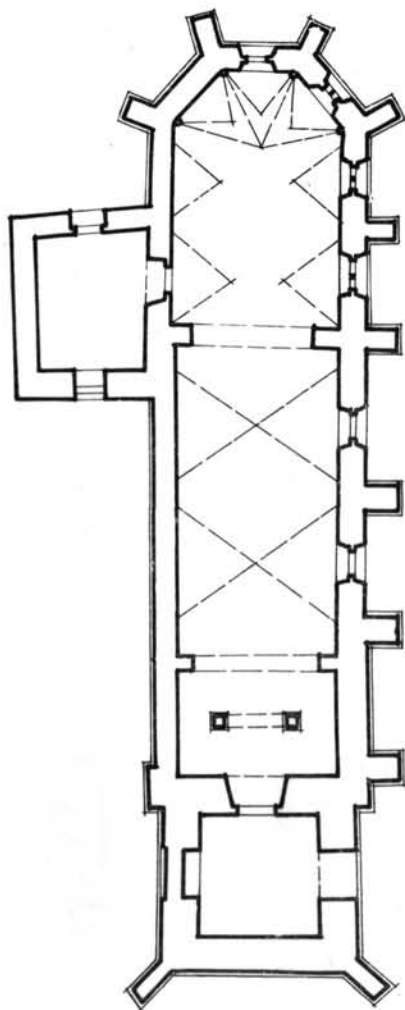
1958-ban kezdődött a zalaszántói, 1961-ben pedig a nagyvázsonyi középkori templom műemléki helyreállítása. A Zalaszántón végzett munkáról egyrészt a kutatást végző Détsky Mihály és Sedlmayr János,¹ másrészt a régészeti feltárást vezető Kozák Károly számolt be.² A templom helyreállítását e sorok írója tervezte és irányította. A nagyvázsonyi Szt. István templom helyreállításáról az azt tervező Sedlmayr János írt ismertetőt³ (1. kép).

A cikket, illetve a helyreállítási munkát megelőző helyszíni kutatás eredményeiből már 1958-ban látszott a két templom késő gótikus ablak-kőrácsainak rokonsága. A feltűnő hasonlóságból adódott az a kézenfekvő feltevés, hogy a két templom nemcsak egyidőben épült, hanem talán építői is azonos műhelyből kerültek ki. A kutatás azután mindkét templomról kimutatta, hogy azok eredetileg XIII. századiak, a zalaszántói talán még annál is korábbi. A XV. század végén mindkettőt csak átalakították, illetve bővítették. Nagyvázsony középkori plébánia templomában egy, a kórus alá befalazott kő az átépítés évszámát is megőrkítette és ebből tudjuk, hogy az 1481 körül történt.

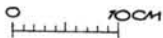
Zalaszántó kisméretű, egyenes szentélyzáródású, román stílusú templomát XIV. századi gótikus bővítések után a XV. század végén tovább bővítették. A nyolcszög három oldalával záródó, támpilléres új szentélyt — a levessett boltozatindításokból és a

1. Rk. plébániatemplom, Nagyvázsony. Alaprajz.
1. Röm. kath. Pfarrkirche, Nagyvázsony. Grundriss.
1. Eglise paroissiale de Nagyvázsony. Plan.
1. Римско-католическая приходская церковь в с. Надьявжонь. Фундаментальный план.

Zalaszántó

2. Rk. plébániatemplom, Zalaszántó. Alaprajz.
2. Röm. kath. Pfarrkirche, Zalaszántó. Grundriss.
2. L'église paroissiale de Zalaszántó. Plan.
2. Римско-католическая приходская церковь в с. Заласанто. Фундаментальный план.

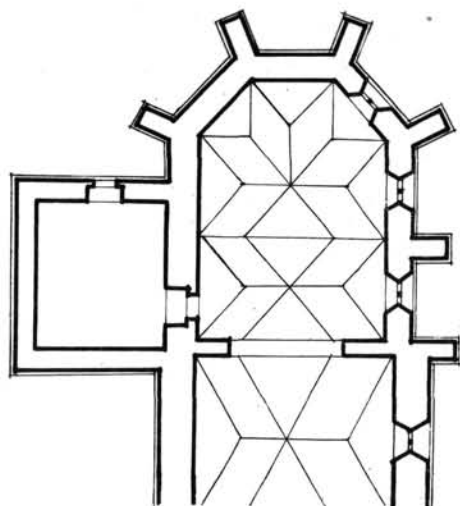
fennmaradt boltozati bordadarabokból kisserkeszthetően — ugyanolyan kétszakaszos hálóboltozat fedte, mint amilyen a nagyvázsonyi templom hajóját és szentélyét ma is fedi. A két boltozat bordájának profilja és azok méretei is majdnem egyezők. A kutatás közben előkerült gótikus mérműves ablakok nagyobbak ugyan, mint nagyvázsonyi társaik, felépítésükben és formájukban azonban teljesen azonosak a vázsonyiakkal. Mindezek csak megerősítik a már említett kezdeti feltevést, amely szerint a két templom építői azonos műhelyből kerültek ki (2. és 3. kép).

A Zalaszántótól alig pár kilométerrel nyugatra fekvő Karmacson 1863 után bontották le a középkori templomot. Barokk köntösbe öltöztetett tornya ma is áll a falu melletti temetőben. Az egykori templom alaprajzát és részleteit a Römer Flóris hagyatékából származó és Hencz Antal által készített rajzokból ismerjük.⁴ Szentélye méreteiben és formában megegyezett a zalaszántóiával, az azt fedő boltozat pedig azonos volt a ma is álló nagyvázsonyi templom szentélyboltozatával. De nemcsak alaprajzilag, formailag és szerkezetileg meglepő a hasonlóság, a boltozat bordaprofilja, sőt a szentély egyik rajzban fennmaradt ablaka is Nagyvázsonyhoz kapcsolja Karmacs eltűnt középkori plébániatemplomát⁵ (12—13. kép).

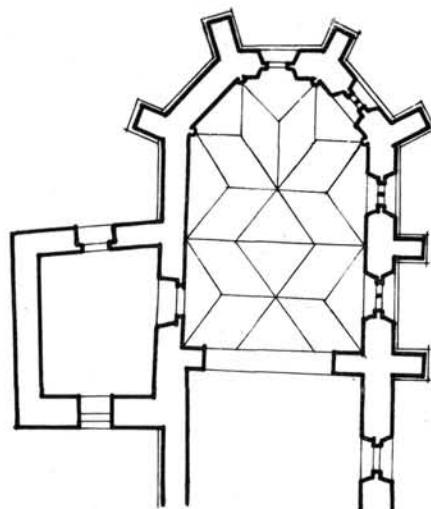
A Balaton-parti Ábrahámhegy szőlővel borított domboldalai felett, az erdőben találjuk a salgföldi középkori pálos kolostor romjait. 1956-ban és 1963-ban végzett régészeti feltárása nyomán lehetőségessé vált a kolostor templomának szentélyét fedő gótikus boltozat elméleti rekonstrukciója.⁶ A boltozat formai megoldása ugyan gazdagabb, de szerkezeti felépítése és ezzel együtt bordaprofilja, sőt pár megmaradt mérműves ablaktöredéke ezt a templomot is a Nagyvázsony—Zalaszántó—Karmacs körhöz köti.

A felsorolt négy templom részeinek azonossága megerősíti az ismételt felvetett műhelyazonosság kérdését. A XV. század utolsó két évtizedében tehát

3. Boltozati bordaprofilok Nagyvázsonyból és Zalaszántóról.
3. Rippenprofile des Gewölbes in Nagyvázsony und Zalaszántó.
3. Profils de nervure des voûtes de Nagyvázsony et de Zalaszántó.
3. Профили ребер сводов из Надъважоня и Заласанто.

Nagyvázsony

Zalaszentőlyök,
rekonstrukció

4. A nagyvázsonyi plébániatemplom boltozati rendszerének rajza és a zalaszántói templomszentély boltozati rendszerének rekonstrukciója.

4. System der Wölbung der Pfarrkirche von Nagyvázsony und Rekonstruktion des Systems der Wölbung im Sanktuarium von Zalaszentőlyök.

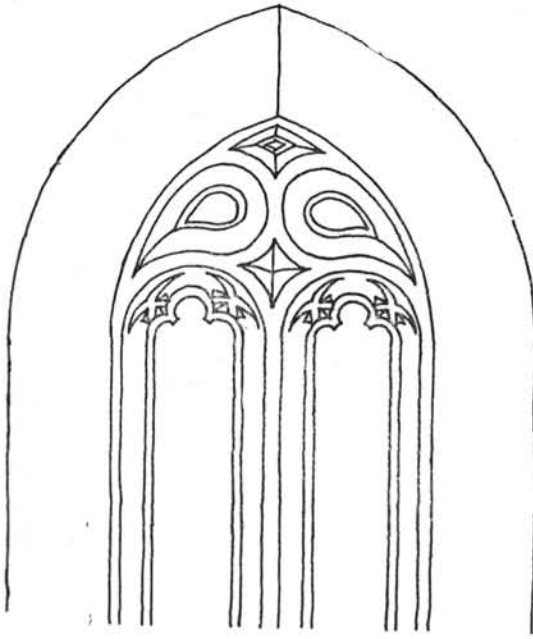
4. Dessin du système de la voûte de l'église paroissiale de Nagyvázsony et la reconstitution du système de la voûte du choeur de l'église de Zalaszentőlyök.

4. Рисунок системы сводов надважоньской приходской церкви и реконструкция системы сводов святилища церкви в с. Заласанто.

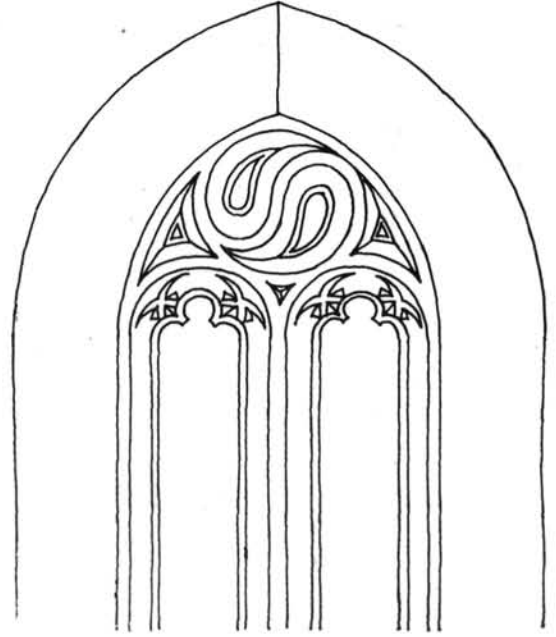
olyan építő műhely működött a Balaton északi partvidékén, amelynek működéséből a fentiek alapján három falusi plébániatemplom és egy pálos kolostor szentélyének átépítése bizonyítható, tisztán stíluskritikai alapon. Ezekután joggal vetődik fel a kérdés, mi volt ez a műhely és honét jött, milyen módon került erre a vidékre? A feleletet Nagyvázsony utóbbi években feltárt középkori műemlékeinek vizsgálata adja meg. (14—15. kép).

Vázsony 1472-ben, a Vezsenyi család kihalta után Kinizsi Pálnak adományozta Mátyás király. Az országos forgalomtól távoleső mezőváros az új földesúrral soha nem látott fejlődésnek indult. Kinizsi átépítette és kibővítette Vázsony addig kisméretű várát, átépítette a régi plébániatemplomot és új pálos kolostort alapított.⁷ Az építkezések sorrendjét még nem ismerjük, erre csak a sok éven át tartott ásátás művészettörténeti értékelése után kerülhet sor. Azt azonban már ma is tudjuk, hogy a mai falutól kissé nyugatra fekvő kolostor az 1480-as évek elején épült, valószínűleg a plébániatemplom átépítésével egyidőben.⁸ A nagyméretű, késő gótikus, támpilléres

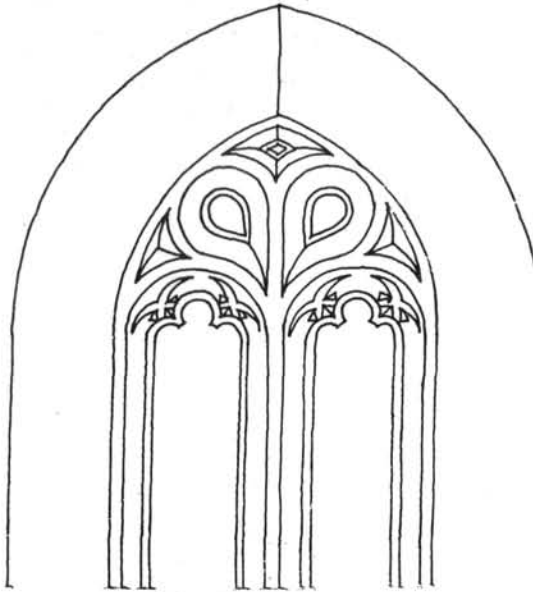
kolostortemplomot a rekonstrukciók szerint az abban a korban szokásos hálóboltozat fedte, ugyanúgy, mint a nyomában felépülő új plébániatemplomot és az ezeket követő zalaszántói és karmacsi templomokat, valamint a salgföldi (a középkorban kékkuti, Mária Magdolnáról elnevezett)⁹ pálos kolostor templomát. Vele együtt tehát már öt, azonos módon felépített és boltozott templomot ismerünk aránylag kis kiterjedésű területen. Egykor valószínűleg jóval több volt a Balaton környékén, de a XVI—XVII. század török háborúi elpusztították őket. Itt kell egyúttal megjegyeznünk, hogy a nagyvázsonyi és salgföldi pálos kolostorok éppúgy nem egyedülállóak a XV. századi Magyarország területén, mint a nagyvázsonyi, a zalaszántói és a volt karmacsi templomok sem. Ugyanebben az időben és ugyanilyen formában épült a sopronbámfalvai volt kolostor temploma, a kis templomok közül pedig a közeli székesfehérvári Szt. Anna templom boltozata. Hasonló boltozatot találunk a ráckevei szerb templomon, Nagybörzsöny ún. Bányász templomában, Borsod-Abaúj megye több templomában (Bárca, Hejce, Korlát

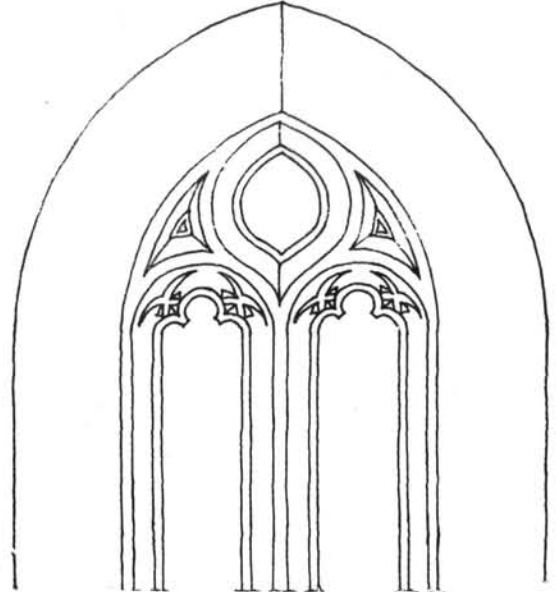
5. Rk. plébániatemplom, Nagyvázsony. Mérműves ablak rajza.
 5. Pfarrkirche von Nagyvázsony. Fenster mit Masswerk.
 5. L'église paroissiale de Nagyvázsony. Dessin d'une baie à fenestration.
 5. Римско-католическая приходская церковь, Надважонь. Рисунок окна с геометрическим орнаментом.

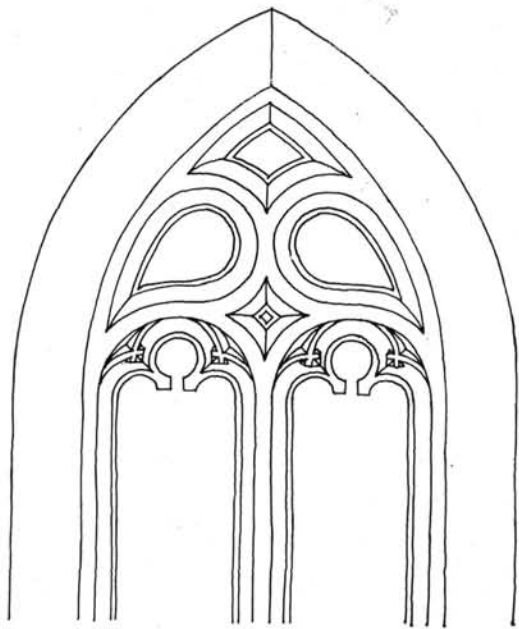
6. Rk. plébániatemplom, Nagyvázsony. Mérműves ablak rajza.
 6. Pfarrkirche von Nagyvázsony. Fenster mit Masswerk.
 6. L'église paroissiale de Nagyvázsony. Dessin d'une baie à fenestration.
 6. Римско-католическая приходская церковь, Надважонь. Рисунок окна с геометрическим орнаментом.

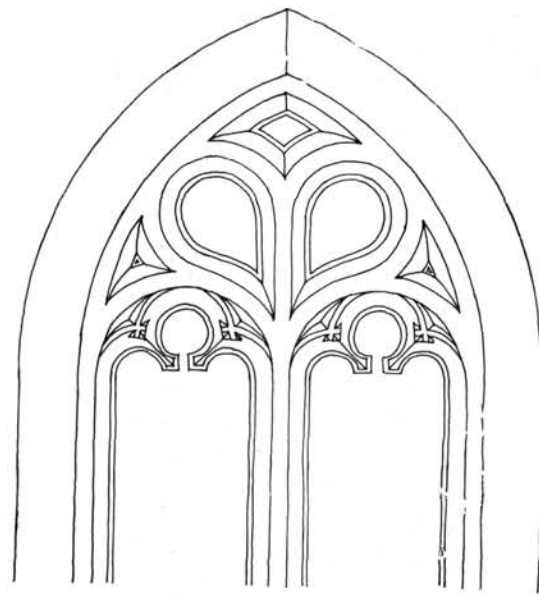
7. Rk. plébániatemplom, Nagyvázsony. Mérműves ablak rajza.
 7. Pfarrkirche von Nagyvázsony. Fenster mit Masswerk.
 7. L'église paroissiale de Nagyvázsony. Dessin d'une baie à fenestration.
 7. Рисунок окна с геометрическим орнаментом. Надважонь. Рисунок окна с геометрическим орнаментом.

8. Rk. plébániatemplom, Nagyvázsony. Mérműves ablak rajza.
 8. Pfarrkirche von Nagyvázsony. Fenster mit Masswerk.
 8. L'église paroissiale de Nagyvázsony. Dessin d'une baie à fenestration.
 8. Римско-католическая приходская церковь, Надважонь. Рисунок окна с геометрическим орнаментом.

9. Rk. plébániatemplom, Zalaszántó. Mérműves ablak rajza.
 9. Pfarrkirche von Zalaszántó. Fenster mit Masswerk.
 9. L'église paroissiale de Zalaszántó. Dessin d'une baie à fenestration.
 9. Римско-католическая приходская церковь, Задасанто. Рисунок окна с геометрическим орнаментом.

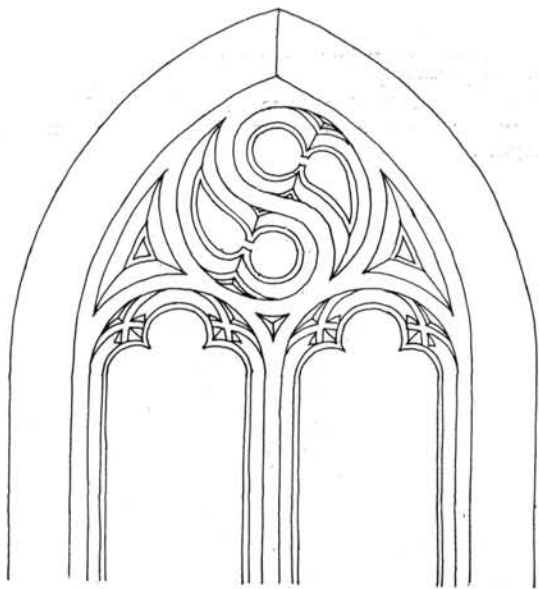

10. Rk. plébániatemplom, Zalaszántó. Mérműves ablak rajza.
 10. Pfarrkirche von Zalaszántó. Fenster mit Masswerk.
 10. L'église paroissiale de Zalaszántó. Dessin d'une baie à fenestration.
 10. Римско-католическая приходская церковь, Заласанто. Рисунок окна с геометрическим орнаментом.

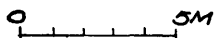
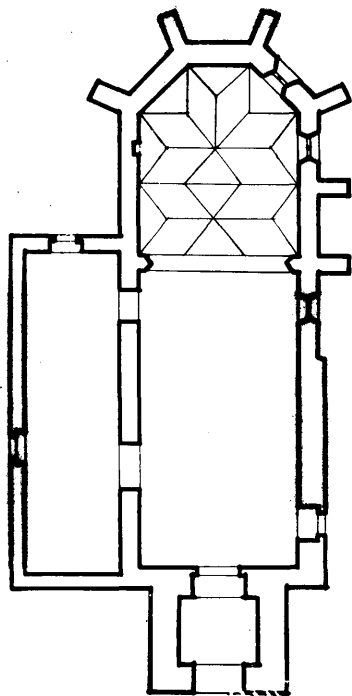
stb.), Szlovákiában a csütörtökhelyi és a szepeshelyi Zápolya kápolnákon, sőt magán a szepeshelyi székesegyházon, a távoli Jánkmajtis és Vámosoroszi (Szabolcs-Szatmár m.), az erdélyi Jánosfalva és Magyarkecel templomaiban is. A felsorakoztatott pár példa nemcsak azt bizonyítja, hogy az ismertetett boltozati forma a XV. századi Magyarország teljes területén megtalálható, hanem azt is, hogy a Balaton vidékének építészete ebben a korban is szervesen kapcsolódott a hazai művészet nagy áramlataihoz.

A nagyvázsonyi középkori műemlékek kutatása, feltárása és ezzel kapcsolatos védelme tehát nemcsak az egykori Kinizsi vár és környékének építészeti, művészeti és művelődéstörténeti képét tisztázza, hanem új szempontokat vet fel a Balaton környék középkori művészetének kutatásában. A vár kiépítése, a pálos kolostor megépítése és a falu plébániatemplomának átépítése nagyarányú építészeti és művészeti tevékenységet jelentett. „Vázonny tehát a XV. század végén jelentős, országos értékű művelődési központtá vált.”¹⁰

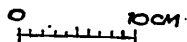
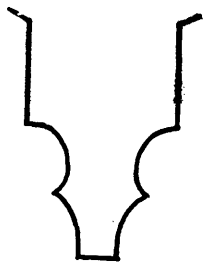
Kinizsi Pál országos méltóságai mellett Veszprém és Zala megyék főispánja volt az 1470–80-as években; ebben a tisztében feltehetően tevékeny részt

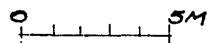
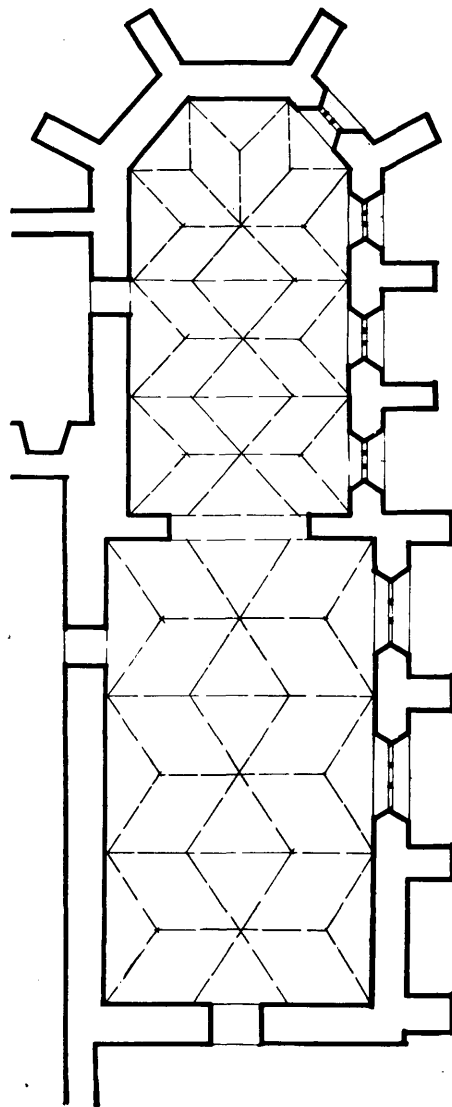
11. Rk. plébániatemplom, Zalaszántó. Mérműves ablak rajza.
 11. Pfarrkirche von Zalaszántó. Fenster mit Masswerk.
 11. L'église paroissiale de Zalaszántó. Dessin d'une baie à fenestration.
 11. Римско-католическая приходская церковь, Задасанто. Рисунок окна с геометрическим орнаментом.

12. Elpusztult templom rekonstrukció alaprajza, Karmacs.
 12. Rekonstruierter Grundriss eines verwüsteten Tempels in Karmacs.
 12. Reconstitution du plan d'une église détruite. Karmacs.
 12. Реконструкционный план разрушенной церкви, с. Кармач.

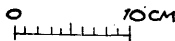
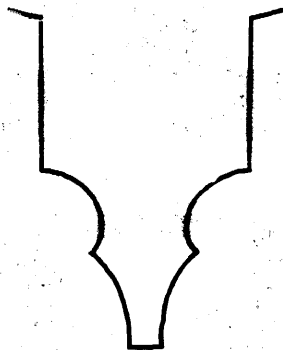

13. Boltozati bordaprofil Karmacsról.
 13. Rippenprofil von der Wölbung in Karmacs.
 13. Profil d'une nervure de voûte. Karmacs.
 13. Профиль ребра свода из с. Кармач.

14. Pálos kolostorrom, Nagyvázsony. A templom alaprajza és boltozati rendszerének rekonstrukciója.
 14. Ruine des Paulinerklosters in Nagyvázsony. Grundriss des Tempels und Rekonstruktion des Systems der Wölbung.
 14. Ruine du cloître des Paulistes de Nagyvázsony. Le plan de l'église et la reconstitution du système de sa voûte.
 14. Развалины монастыря ордена св. Павла. План церкви и реконструкция ее системы сводов.

vett a két megye életében. Alispánjai, hatalmas, több megyére terjedő dunántúli uradalmainak vezetői kiterjedt familiárisi köréből kerültek ki. Így volt somlói várnagya a Vázsonnyal szomszédos Leányfalu egy Ágoston nevű kismese,¹¹ aki 1491-ben Csobáncot, a Rátóti Gyulafiak várát Kinizsi megbízásából erősítette.¹² Valószínűleg nem Csobánc vára volt az egyetlen hely a távolabbi környéken, ahova

15. Boltozati bordaprofil a nagyvázsonyi pálos kolostorból.
 15. Rippenprofil von der Wölbung aus dem Paulinerkloster von Nagyvázsony.
 15. Profil de nervure de la voûte du cloître des Paulistes de Nagyvázsony.
 15. Профиль ребра свода из надъважоньского монастыря ордена св. Павла.

Kinizsi emberei és építkezéseinek hatása eljutott, legfeljebb ez az egyetlen ismert adatunk erről. Egyrészt okleveles adatokból, másrészt az utóbbi évek ásatásaiból és helyszíni kutatásaiból tudjuk, hogy a XV. század végén számottevő építkezés volt Sümeg várában,¹³ Szigligeten,¹⁴ valószínűleg Tátikán¹⁵ is. Alig ismerjük Kinizsinek Vázsony melletti másik várát, Somlót. Feltáratlanok a Nagyvázsony melletti Táló, Balatonhenye, Badacsony, Válás és Uzsa ebben a korban élő pálos kolostorai, nem is beszélve az ebben az időben épült vagy átépült falusi kúriákról¹⁶ és kistemplomokról.¹⁷ Mind ebből olyan méretű építészeti tevékenység képe bontakozik ki, amely méltán sorakozik a XV. század végének országos építészeti fellendüléséhez. Véleményünk szerint ennek a Balaton-menti nagy építkezési fellendülésnek Veszprém mellett kétségtelenül Nagyvázsony, Kinizsi Pál ottani építkezései, volt a központja, képviselői pedig feltehetően a pálosok építőmesterei.

A nagyvázsonyi ásatások eredményei alapján kézenfekvő, hogy Kinizsi építkezéseiben éppúgy Budának, Mátyás királyi székhelyének kisugárzását látjuk, mint a Báthoriak nyírbátori vagy a Zápolyák szépebbé építkezéseiben, vagy akár Székesfehérvár, Esztergom, Pozsony, Győr, Pannonhalma, Ráckeve, a felvidéki és erdélyi városok szinte egymással versengő templomépítéseiben.¹⁸ A nagyvázsonyi emlékek, főleg a pálos kolostor és a hatására felépült kolostori és falusi templomok csak megerősítik azt az ismert tényt, hogy „a korszak legnagyobb építkezéseit a Mátyás által nagyon pártfogolt pálosok végezték”,¹⁹ de szerintünk nemcsak az országos méretű, hanem a vidék építkezéseiben is.²⁰

Koppány Tibor

J E G Y Z E T E K

- ¹ A zalaszántói plébániatemplom restaurálása. Műemlékvédelem, 1958. 2. sz. 84—87.
- ² A zalaszántói templom feltárása és környékének középkori története. A. É. 1962. 2., 220—233.
- ³ A nagyvázsonyi Szent István templom helyreállítása. Műemlékvédelem, 1962. 1. sz., 1—7.
- ⁴ Bogtay Tamás: Elpusztult és átépített középkori templomok a Balaton vidékén. Balatoni Szle. 1943. dec. 15—16.
- ⁵ A nagyvázsonyi, zalaszántói és karmacsi falusi templomok abba a középkori Magyarországon szerte megtalálható templomtípusba tartoznak, amelyet Dercsényi Dezső: „A középkori magyar falu temploma” (Szépművészet, 1943. 9. sz. 165—169.) c. tanulmányában foglalt össze.
- ⁶ A rekonstrukció Szakál Ernő szobrászművész munkája. Az ásatást dr. Sági Károly és részben Éri István végezte, a helyreállítás és romvédelem tervezője: Sch. Pusztai Ilona. Kutatási eredmények még közlésre várnak.
- ⁷ Éri István: Nagyvázsony. Bp., 1959. 14., 48., 54. A boltózat rekonstrukciója a 34. ábrán. A bordaprofil felmérését Ratkai Idának köszönöm.
- ⁸ Éri István: Beszámoló a nagyvázsonyi pálos-kolostor helyreállításáról. Műemlékvédelem, 1961. 1. sz. 1—15.
- ⁹ Kisbán Emil: A magyar pálosrend története. Bp., 1938. I. 19—20.
Békefi Remig: A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban. Bp., 1907. 246.
- ¹⁰ Entz—Gerő: A Balaton környék műemlékei. Bp., 1958. 32., lásd még Éri István: Reneszánsz dombormű töredékek a nagyvázsonyi Kinizsi-várból. Művészettörténeti Ért. 1958. 2—3. sz. 132.
- ¹¹ Z. O. II. 632., H. O. II. 366.
- ¹² Holub József: Zalamegye története a középkorban, III. A községek története. Kézirat, Pécs, 1933. 159.
- ¹³ Sümeg várának XV. század végi építkezéseiről Kozák Károlynak az 1957—1963 között végzett ásatásai és e sorok írójának vele párhuzamosan végzett kutatásai alapján tudunk. Az eredmények feldolgozása folyamatban van.
- ¹⁴ Kozák Károly: Szigliget. Bp., 1961., 17.
- ¹⁵ Iványi Béla—Sági Károly—Takács Kálmán. Hegyesd, Tátika, Rezl. Balatonfüred, 1961. 52.
- ¹⁶ Vilonya, ref. paplak, Alsóörs, gótikus udvarház, és Kővágóörs—Ecsér, kúria, Előbbire: Entz Géza, gótikus udvarház Alsóörsön. Műv. tört. Ért. 1956. 125—132., utóbbira: Sz. Czeglédy Ilona—Koppány Tibor: A középkori Ecsér falu és temploma. A. É. 1964. 1. sz.
- ¹⁷ Vilonya, ref. templom, Berhida, rk. kápolna, Lesencefalva, Lesenceistván, Vindornyaszőlős és Hosztot, rk. templomok, Aszófő—kövesdi templomrom pasztoforiuma (Zádor Mihály: A kövesdi aszófői középkori templom építéstörténete és helyreállítási problémái. Ép. ip. és Közl. Műsz. Egy. Tud. Közl. V. 2—5. sz. 183.)
- ¹⁸ A magyarországi művészet története, I. Bp., 1956., 218., Balogh Jolán: A késő-gótikus és renaissance kor művészete. Magyar Művelődéstörténet. II. Bp., 1939.
- ¹⁹ A magyarországi művészet története, I. 218.
- ²⁰ Lásd már Dercsényi Dezső: A Balaton környékének műemlékei (Szépművészet, 1941. 7. sz. 174—176.) c. tanulmányában.
Itt jegyezzük meg, hogy nemcsak a későgótika, hanem a renaissance művészet meghonosításában is tevékeny része volt Kinizsi nagyvázsonyi építkezéseinek. Az utóbbit éppen a zalaszántói templom renaissance sekrestyeajtaja bizonyítja.

Spätgotik und Kirchenbautätigkeit im Balatonoberland

Im Balatonoberland wurde seit 1957 eine Reihe von Restaurierungen spätgotischer Kirchen ausgeführt. Aus den archäologischen und baugeschichtlichen Forschungen sowie den Urkunden der Archive erwies sich dass mehrere Dorfpfarrkirchen, wie z. B. diejenigen von Zalaszántó, Karmacs und Nagyvázsony, mit der Paulinerklosterkirche von Nagyvázsony eine Verwandtschaft aufweisen.

Das Paulinerkloster von Nagyvázsony wurde 1552 in die Luft gesprengt, um dadurch das Vordringen der Türken zu verhindern. Die Ruinen wurden 1959 freigelegt und konserviert. Gleichzeitig beendete man die Restaurierung der Pfarrkirche von Zalaszántó und 1960—1961 die der Pfarrkirche von Nagyvázsony. Die Ruinen des Paulinerklosters von Salföld wurden 1962 erschlossen. Dieses Kloster gehört auf Grund seiner Details zu der oben

erwähnten Gruppe. Aus der vergleichenden Analyse der Details und der Zusammenfassung der geschichtlichen Daten geht hervor, dass die Bauten der Spätgotik im Balatonoberland unter dem Einfluss des frühesten Bauwerkes dieser Gattung, des Paulinerklosters von Nagyvázsony entstanden sind. Wie die Kunstgeschichtsforschung schon früher bewiesen hat, spielte der Orden der Pauliner in der Geschichte der spätgotischen Bautätigkeit von Nagyvázsony eine hervorragende Rolle.

Mit Recht kann man vermuten, dass die Wirkung dieser Bauten über das ganze Balatonoberland ausstrahlte, um so mehr, da sich in diesem Gebiet gegen Ende des 15. Jhs. etwa zehn Paulinerklöster befanden.

Tibor Koppány

Le gothique tardif et la construction d'églises dans le haut pays du Balaton...

Au cours des travaux de reconstruction des monuments historiques effectués dans la région nord du Balaton, la réfection de plusieurs églises de l'époque gothique tardive fut achevée. Les recherches archéologiques et les documents des archives ont démontré que plusieurs églises paroissiales des villages étaient apparentées au cloître des Paulistes de Nagyvázsony, telles les églises de Zalaszántó, de Karmacs et de Nagyvázsony.

Les ruines du cloître des Paulistes de Nagyvázsony (qui fut sauté en 1552 pour empêcher la pousse des Turcs) furent dégagées et conservées en 1959. En même temps fut reconstruite l'église de Zalaszántó, puis en 1960—61 l'église paroissiale de Nagyvázsony. C'est en 1962 que furent dégagées les ruines du cloître des Paulistes de Salföld, qui, dans

ses détails, appartient également au groupe présentant les formes ci-haut citées. D'après l'analyse comparative des détails et le recoupement des données historiques il semble que les monuments architecturaux du gothique tardif se trouvant dans la contrée nord du Balaton furent construits sous l'influence du cloître des Paulistes de Nagyvázsony, le premier en date de ces monuments. L'ordre des Paulistes a joué dans l'architecture gothique tardive de Nagyvázsony un rôle considérable ce que la recherche antérieure avait déjà démontré. A notre avis ce fut le cas aussi dans l'aire étudiée où à la fin du XVe siècle fonctionnaient près de dix cloîtres des Paulistes.

Tibor Koppány

ПОЗДНЯЯ ГОТИКА И СТРОИТЕЛЬСТВО ЦЕРКВЕЙ НА СЕВЕРЕ ОТ БАЛАТОНА

На северном берегу оз. Балатон в процессе восстановления памятников архитектуры с 1957 года закончена реконструкция нескольких позднеготических церквей. В связи с реконструкциями на основе археологических, архитектурных и архивных исследований выяснилось, что несколько сельских приходских церквей в родстве с монастырем св. Павла в с. Надважонь, так в частности церкви сел Заласанто, Кармач и Надважонь.

Развалины надважоньского монастыря ордена св. Павла (который в 1552 г. с целью затруднения проникновения в страну турков был взорван), были вскрыты и законсервированы в 1959 г. В то же время происходила реконструкция заласантоской приходской церкви, затем в 1960—1961 гг. надважоньской приходской церкви. Развалины шальфельдского монастыря ордена св. Павла были

вскрыты в 1962 г., которые по своим деталям относятся таким же образом к указанной группе, показывающей аналогичные формы. На основе сравнительного анализа деталей и согласования исторических данных нам кажется, что памятники позднеготической архитектуры, находящиеся на северном берегу Балатона, построены под влиянием первого из них надважоньского монастыря ордена св. Павла. Этот орден в архитектуре поздней готики Надважоня сыграл значительную роль, как и это было уже доказано проведенными до сих пор исследованиями. Мы думаем, что подобное положение царствовало и на рассматриваемой нами территории, где монастырей ордена св. Павла насчитывалось до десяти к концу 15-го века.

ТИБОР КОППАНЬ